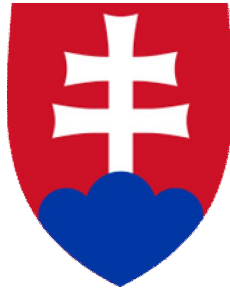

Kancelária verejného ochrancu práv

**Správa o prieskume dodržiavania základných práv a slobôd
maloletých detí umiestnených v reedukačnom centre**

Reedukačné centrum, Samuela Kollára 51, 979 01 Čerenčany

Bratislava september 2013

V marci 2013 som poverila Kanceláriu verejného ochrancu práv vykonaním prieskumu dodržiavania práv maloletých detí umiestnených v reedukačných centrách v Slovenskej republike.

Predložená správa obsahuje výsledky prieskumu v Reedukačnom centre, Samuela Kollára 51, 979 01 Čerenčany, ktorý vykonala pracovná skupina Kancelárie verejného ochrancu práv v zložení:

odborný gestor: JUDr. Ing. Janka Milan Laššáková

pracovná skupina: JUDr. Lenka Bodnárová

JUDr. Katarína Lakyová

Mgr. Juraj Jando

JUDr. Jana Dubovcová
verejná ochrankyňa práv

Bratislava 21. októbra 2013

OBSAH

Úvodné informácie	4
O prieskume	6
1. Zistenia o praxi reedukačného centra	8
1.1. Zaobchádzanie s deťmi	8
1.1.1. O používaní telesných trestov	8
1.1.2. O používaní ochrannej miestnosti	9
1.1.3. O dennom režime, o bodovacom systéme hodnotenia správania a o výchove	11
1.1.4. O kontakte s rodinou a tretími osobami, prístupe k informáciám a o informovanosti o svojich záležitostiach	18
1.1.5. O spolupráci centra s rodinou detí	20
1.1.6. O útekoch z centra	21
1.2. Výživa a zdravotná starostlivosť	22
1.2.1. Výživa	22
1.2.2. Zdravotná starostlivosť	22
2. Základné práva a slobody detí v centre	24
2.1. Právo na slobodu a osobnú bezpečnosť	24
2.2. Právo na dôstojnosť a na dôstojné zaobchádzanie	25
2.2.1. Vybavenosť ochrannej miestnosti a jej používanie	27
2.2.2. Telesné tresty	28
2.3. Právo na vzdelanie	28
2.4. Právo dieťaťa na osobitnú ochranu	29
2.4.1. Právo detí na riadnu výživu	30
2.4.2. Práv detí na prístup k zdravotníckym službám	31
2.4.3. Právo detí na kontakt s rodinou a inými osobami	31
Záver	32
3. Odporúčania a opatrenia	33

Úvodné informácie

Verejný ochranca práv je podľa čl. 151a Ústavy Slovenskej republiky nezávislý orgán Slovenskej republiky, ktorý v rozsahu a spôsobom ustanoveným zákonom chráni základné práva a slobody fyzických osôb a právnických osôb v konaní pred orgánmi verejnej správy a ďalšími orgánmi verejnej moci, ak je ich konanie, rozhodovanie alebo nečinnosť v rozpore s právnym poriadkom.

Podľa § 13 ods. 1 zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov, verejný ochranca práv koná na základe podnetu fyzickej osoby alebo právnickej osoby alebo z vlastnej iniciatívy.

Verejný ochranca práv je podľa § 17 ods. 1 zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov oprávnený napríklad vstupovať do objektov verejnej správy, vyžadovať potrebné spisy a doklady ako aj vysvetlenie k veci, klásť otázky zamestnancom orgánu verejnej správy, hovoriť aj bez prítomnosti iných osôb s osobami, ktoré sú v miestach, kde sa vykonáva ochranná výchova, ústavná výchova. Podľa § 17 ods. 2 písm. a) a b) tohto zákona sú orgány verejnej správy povinné poskytnúť verejnému ochrancovi práv informácie, vysvetlenia a umožniť mu nahliadanie do spisu. Orgány verejnej správy sú povinné umožniť oprávnenia podľa odseku 1 a vyhovieť žiadosti verejného ochrancu práv podľa odseku 2 písm. a) a b) bezodkladne.

V marci 2013 som na základe preskúvaných podnetov rozhodla o vykonaní **prieskumu dodržiavania základných práv a slobôd maloletých detí umiestnených v reedukačných centrách.**

Reedukačné centrum je podľa § 120 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „školský zákon“) špeciálne výchovné zariadenie. Podľa § 122 ods. 1 školského zákona reedukačné centrum na základe výchovnovzdelávacieho programu a individuálneho programu deťom do 18 (v prípade, ak je to v záujme dieťaťa do 19) rokov **poskytuje výchovu a vzdelávanie vrátane prípravy na povolanie s cieľom ich opätovného začlenenia do pôvodného sociálneho prostredia na žiadosť dieťaťa.**

Umiestňovanie detí do reedukačného centra sa uskutočňuje podľa § 122 ods. 2 školského zákona. Podľa neho môžu byť do reedukačného centra deti **umiestňované:**

a/ na základe žiadosti zákonného zástupcu;

b/ dohody so zariadením, v ktorom sa vykonáva rozhodnutie súdu (napr. uložená ochranná výchova (podľa § 103 Trestného zákona ochranná výchova sa vykonáva v osobitných výchovných zariadeniach alebo sa môže vykonať aj v profesionálnej náhradnej rodine..., ak to však vyžaduje zdravotný stav mladistvého, vykonáva sa v zariadení ústavnej zdravotnej starostlivosti) alebo ústavná starostlivosť);

c/ predbežného opatrenia súdu podľa osobitného predpisu, ktorým je rozhodnutie súdu podľa ustanovení §75 a § 75a Občianskeho súdneho poriadku;

d/ rozhodnutím súdu o uložení ochrannej výchovy podľa § 102 Trestného zákona (podľa § 102 ods. 1 Trestného zákona ak súd odsudzuje mladistvého, môže mu uložiť ochrannú výchovu, ak o výchovu mladistvého nie je náležite postarané a tento nedostatok nemožno odstrániť v rodine, v ktorej žije alebo doterajšia výchova mladistvého bola zanedbaná alebo prostredie, v ktorom mladistvý žije, neposkytuje záruku jeho riadnej výchovy).

e/ rozhodnutím súdu o uložení výchovného opatrenia podľa § 37 ods. 2 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (súd môže podľa § 37 zákona o rodine rozhodnúť o dočasnom odňatí maloletého dieťaťa z osobnej starostlivosti rodičov (najdlhšie na šesť mesiacov) a uložiť mu pobyt v špecializovanom zariadení, ak je preukázané nevhodné správanie detí, ale aj porušovanie povinností rodičov po tom ako výchovné opatrenia napomenutie, dohľad, obmedzenia, poradenstvo nevedli k náprave).

f/ rozhodnutím súdu o nariadení ústavnej starostlivosti podľa § 54 zákona o rodine (súd môže podľa § 54 ods. 2 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov v občianskoprávnom konaní nariadiť ústavnú starostlivosť len vtedy, ak výchova maloletého dieťaťa je vážne ohrozená alebo vážne narušená a ostatné výchovné opatrenia nevedli k náprave alebo, ak rodičia nemôžu zabezpečiť osobnú starostlivosť o maloleté dieťa z iných vážnych dôvodov a maloleté dieťa nemožno zveriť do náhradnej osobnej starostlivosti alebo do pestúnskej starostlivosti).

Podľa § 122 ods. 3 školského zákona do „**reedukačných centier sa spravidla prijímajú deti oboch pohlaví.**“

O prieskume

Tento prieskum nie je zameraný na skúmanie umiestňovania detí do reedukačného centra. **Zameriava sa na preskúmanie činnosti centra z pohľadu:**

1/ či opatrenie štátu, akým je obmedzenie osobnej slobody detí umiestnených v reedukačnom centre, v ich prípade plní štátom deklarovaný účel, ktorým je výchovný dohľad, výchova a vzdelávanie detí vrátane prípravy na budúce povolanie s cieľom ich opätovného začlenenia do pôvodného sociálneho prostredia;

2/ či prax, ktorou centrum napĺňa jemu štátom zverené poslanie, je zárukou dodržiavania základných práv a slobôd v ňom umiestnených detí.

Dňa **19. júna 2013** uskutočnila Kancelária verejného ochrancu práv v Reedukačnom centre, Samuela Kollára 51, 979 01 Čerenčany (ďalej iba „reedukačné centrum“) **svoj neohlásený prieskum**. V reedukačnom centre sa nachádzajú deti (dievčatá aj chlapci), ktorí navštevujú základnú školu, alebo špeciálnu základnú školu. **Kapacita zariadenia je 70 detí vo veku od 10 do 16 rokov. Počet detí umiestnených v reedukačnom centre v čase prieskumu bol podľa predloženého zoznamu 67 (49 chlapcov a 18 dievčat)**, z toho podľa poskytnutých informácií boli 2 deti na úteku a 1 dieťa bolo v čase prieskumu v nemocnici, teda bolo **prítomných 64 detí**.

Po príchode do reedukačného centra sme požiadali riaditeľa o zabezpečenie súčinnosti zamestnancov, aj detí, ktoré sa v reedukačnom centre nachádzajú, o predloženie písomnej informácie o aktuálnom počte detí v reedukačnom centre, s uvedením počtu prítomných detí a konkrétnych dôvodov neprítomnosti ostatných detí, o aktuálnom počte zamestnancov reedukačného centra a profesijnej štruktúre zamestnancov (spolu s predložením dokladov týkajúcich sa dosiahnutej kvalifikácie týchto odborných zamestnancov), o vnútornom poriadku reedukačného centra a školskom poriadku (spolu s poskytnutím ich fotokópie), o ďalších interných predpisoch, na základe ktorých vykonáva zariadenie svoju činnosť, informácie o používaní ochranej miestnosti, spolu s fotokópiami písomných záznamov o dôvodoch a priebehu pobytu detí v ochranej miestnosti, o registrovaných a neregistrovaných úrazoch detí a o útekoch detí z reedukačného centra za obdobie od januára 2012 do súčasnosti. Taktiež bol riaditeľ požiadaný o umožnenie ohliadky interiérov a exteriéru reedukačného centra. **Riaditeľ ako aj ostatní zamestnanci nám súčinnosť veľmi ochotne poskytli.**

Počas neohláseného prieskumu bolo uskutočnených **18 rozhovorov s deťmi** z reedukačného centra. Rozhovory vykonávali vždy dvaja zamestnanci Kancelárie verejného ochrancu práv, boli vykonávané bez prítomnosti zamestnancov reedukačného centra, ak s tým dieťa súhlasilo. Zároveň boli uskutočnené rozhovory s vedúcou výchovy, s 3 vychovávateľmi, s 2 učiteľmi, s psychologičkou, so sociálnou pracovníčkou a so zdravotnou sestrou. Bol uskutočnený prieskum priestorov školy, internátnych častí, jedálne a boli preskúmané potrebné písomnosti a doklady.

Prieskum **bol zameraný na zisťovanie bežnej praxe**. Rozhovormi sme zisťovali, aká je bežná prax centra z pohľadu detí, z pohľadu zamestnancov a vedenia centra. Otázky sa týkali denného režimu, školského vyučovania, mimoškolských aktivít, možnosti detí na kontakt s rodinou, s tretími osobami, práva dieťaťa na súkromie, práva dieťaťa byť vypočuté, stravovania, zdravotnej starostlivosti, pozitívneho odmeňovania, trestov, používania ochrannej miestnosti, útekov z centra, pridelovania hygienických pomôcok a oblečenia, výživy detí, praktického výkonu pracovnej činnosti zamestnanca v súvislosti s denným a nočným režimom v reedukačnom centre, ako aj ďalších oblastí, ktoré prirodzene vyplynuli z rozhovorov. Rozhovory s respondentom uskutočňovali vždy dvaja zamestnanci Kancelárie verejného ochrancu práv a ak dostali súhlas od osoby, s ktorou uskutočňovali rozhovor, ich obsah zvukovo zaznamenávali. Po získaní poznatkov v reedukačnom centre Kancelária verejného ochrancu práv preskúmala písomnosti a dokumenty.

1. ZISTENIA O PRAXI REEDUKAČNÉHO CENTRA

Návšteva reedukačného centra nebola ohlásená a jej dôvod nebol vopred známy. Respondenti nemali možnosť dohodnúť sa medzi sebou o obsahu svojich odpovedí.

1.1 ZAOBCHÁDZANIE S DEŤMI

1.1.1 O používaní telesných trestov

DETI: Uskutočnili sme individuálne rozhovory s 18 deťmi. **Len jedno dieťa v rozhovore uviedlo, že v minulosti sa stalo, že vychovávateľ zbil dieťa,** ktoré bolo nezvládnuteľné. Bližšie informácie o tejto udalosti však dieťa neuviedlo. **Túto skutočnosť neuviedlo v rozhovore žiadne iné dieťa.**

Takmer všetky deti v rozhovoroch uvádzali, že učitelia, vychovávatelia, ako aj iní **zamestnanci reedukačného centra sa k nim správajú dobre a majú s nimi dobré vzťahy.**

Deti taktiež uvádzali, že by sa nebáli povedať, keby mali nejaký problém. Najčastejšie by sa obrátili na vychovávateľov, ale uvádzali aj riaditeľa (jedno dieťa uviedlo, že riaditeľ má vo štvrtok vyhradený čas na rozhovory s deťmi), vedúcu výchovy, ale aj sociálnu pracovníčku alebo psychologičku. Z rozhovorov bolo cítiť, že väčšina z nich má k zamestnancom dôveru. Väčšina detí taktiež uvádzala, že nemá neoblúbených vychovávateľov, že všetci sa k nim správajú dobre. Niektoré deti v tejto súvislosti uviedli, že správanie zamestnancov k deťom je tu lepšie ako v predchádzajúcich zariadeniach, v ktorých boli umiestnené.

Z rozhovorov tiež vyplynulo, že deti majú možnosť svoje problémy predkladať aj na voľných tribúnach alebo na komunitách. **Pozitívne bolo, že žiadne závažne problémy detí pri rozhovoroch neuvádzali.**

Z rozhovorov s deťmi citujem: „Keď je dieťa agresívne, zavrú ho do ochranej miestnosti alebo ak je veľmi na útek, zavolajú aj políciu. Keby som mal problém obrátil by som sa na pána riaditeľa a vychovávateľa. Ale aj druhý vychovávateľ je dobrý... Aj noční vychovávatelia sú v pohode, dobrí sú. Keď my sme ku nim dobrí, tak aj oni sú. Keď my sme k nim zlí, tak nás pošlú spať“.

„Nebál by som sa povedať, keby som mal nejaký problém. Ale nehovoril som zatiaľ, len keď som chcel ísť domov. Pán riaditeľ je taký, že za ním môžem ísť, keby som mal problém. Keď som chcel ísť na víkend domov, tak som mu povedal. Ale išiel by som aj za svojim vychovávateľom, aj s ostatnými vychovávateľmi vychádzam dobre... Ak niečo potrebujeme, spýtame sa aj sociálnej“.

DOSPELÍ: Zamestnanci reedukačného centra pri rozhovoroch hovorili o deťoch pekne, neuvádzali, že im netreba veriť, pretože si vymýšľajú. Z rozhovorov bolo cítiť, že deťom venujú veľa pozornosti a na výsledkoch ich práce s deťmi im záleží. Niektorí uviedli,

že ako pozitívne odmeňovanie používajú okrem iného aj pochvaly a pohladkanie. V súvislosti s trestami uvádzali len negatívne body, čo v podstate potvrdili aj rozhovory s deťmi. Psychologička uviedla, že deti sa niekedy sťažujú, že vychovávateľ zvýšil hlas, ale na fyzické násilie nikdy.

Zamestnanci taktiež uvádzali, že vo vážnych prípadoch, keď sa dieťa správa agresívne, niekedy je na riešení situácie zainteresovaných aj 4-5 zamestnancov, prípadne sa volá aj polícia, ak je to potrebné a agresívne správanie detí by sa dalo ľahšie zvládať, pokiaľ by bolo viac zamestnancov, aby mohli zasiahnuť vždy v zárodku vzniku konfliktu, pretože veľa detí vyžaduje špecifický dohľad a pozornosť. Tiež uvádzali, že by im pomohlo, keby sa v Slovenskej republike vytvorilo špeciálne zariadenie pre agresívne deti, ktoré ohrozujú ostatné deti aj zamestnancov, so sprísneným režimom, tak ako majú v Čechách.

Citujem z rozhovorov: „Hrubú silu na deti nepoužívame, nemalo by to žiadnu odozvu. Snažíme sa s nimi dobre vychádzať, aby boli vzťahy dobré“.

DOKUMENTY: Aj v správe o výchovno-vzdelávacej činnosti a výsledkoch dosiahnutých v reedukačnom centre v školskom roku 2012/2013 sa uvádza, že kladením dôrazu na pochvalu dosiahli u detí vyšší výkon v práci, v správaní, v dôvere k dospelým.

1.1.2 O používaní ochranej miestnosti

DETI: Len 1 dieťa v rozhovore uviedlo, že bolo umiestnené v ochranej miestnosti. Pri ďalšom rozhovore s ním však nebolo možné určiť, či naozaj myslelo umiestnenie v ochranej miestnosti alebo išlo o karanténnu miestnosť. Uviedlo totiž, že tam bolo umiestnené, keď ostatné deti išli s vychovávateľom na nákup a ono nemohlo ísť s nimi, pretože bolo asi hodinu po úteku. Tiež uviedlo, že ochrannú miestnosť volajú „ochrana, ochranka alebo karanténna miestnosť“.

Ostatné deti uvádzali, že v ochranej miestnosti neboli a že do ochranej miestnosti bývajú deti umiestňované len občas. Takmer všetky deti uvádzali, že je to za agresívne správanie detí a len na kratší čas. Niektoré deti uviedli, že počas pobytu dieťaťa v ochranej miestnosti sa tam s ním rozpráva vychovávateľ, riaditeľ, psychologička aj zdravotná sestra.

V tejto súvislosti z rozhovorov uvádzam vyjadrenie jedného chovanca: „V ochranej miestnosti som nebol. Bol som tam len pozrieť a strážil som tam jedného chlapca, čo tam bol. Ten chcel utiecť a kričal pánovi, nadával.. Výnimočne tam deti dávajú, keď už tak veľmi, veľmi veľa zle robia.. Keď už agresívne je, tak alebo zavrú do ochranej miestnosti alebo keď už veľmi aj na útek, zavolajú políciu“.

Ďalšie deti uviedli: „Nebol som v ochranej miestnosti. Ale poznám niekoho, čo tam bol za to, že bol agresívny. Nezatvárajú tam deti za trest, napr. keď prídu z úteku, také som ešte nevidel. Ani za blbosti nie.“

„Nebola som v ochrannej miestnosti. Viem o jednom, čo tam býva. On má záchvaty. Jemu nemôžete nič také zlé povedať, on hneď dostane záchvat. Býva tam hodinku, dve, pokiaľ sa neukľudní alebo pokiaľ mu nedajú injekciu. Chodí k nemu zdravotná“.

DOSPELÍ: Vedúca výchovy uviedla, že ochranná miestnosť sa využíva v prípade vyhrážok fyzickým útokom, v prípade agresívneho správania, aktov sebapoškodzovania. Zároveň uviedla, že ak ide o závažnejšie konanie dieťaťa (pokus o trestný čin), oznamujú umiestnenie dieťaťa do ochrannej miestnosti aj prokuratúre. Počas pobytu v ochrannej miestnosti sú dieťaťu zabezpečené kontroly každé dve hodiny cez deň a každú hodinu v noci, počas dňa je dieťa hodinu na prechádzke na čerstvom vzduchu, uvedené sa zapisuje do knihy (kto a kedy dieťa kontroloval, kto a kedy ho zobral von).

Ďalší zamestnanec v tejto súvislosti uviedol: „Ochranná miestnosť sa používa málokedy, na to je potrebný súhlas prokurátora. Nevyužíva sa ako trest, ale na ochranu, ak dostane záchvat a mohol by si ublížiť. Musím informovať vedenie pred tým, ako ju chcem použiť“.

Jeden z vychovávateľov uviedol, že podľa neho ochranná miestnosť nie je riešenie. Potrebné si je s dieťaťom vyjasňovať dôvody a iné možnosti riešenia. Ďalší vychovávateľ uviedol, že on do ochrannej miestnosti ešte nikoho neumiestnil. Tretí vychovávateľ tiež uviedol, že on sám ešte nikdy ochrannú miestnosť neudelil a podľa neho to nie je dobrý prostriedok, treba vec radšej s chovancom prediskutovať.

Aj psychologička uviedla, že zamestnanci do ochrannej miestnosti veľmi neumiestňujú, napr. sa tam umiestnil chovanec, ktorý ohrozoval ostatných, aj učiteľov, hádzal stoličky. Ďalej uviedla, že keď je niekto umiestnený do ochrannej miestnosti, tak sa vždy volá prokurátorke a vždy sa chodí na neho pozeráť ona a zdravotná sestra. Zároveň uviedla, že väčšinou tam býva chovanec tak 5-6 hodín.

DOKUMENTY: Počas osobného prieskumu nám bola poskytnutá **fotokópia knihy ochrannej miestnosti, ktorá obsahovala len 3 záznamy o umiestnení dieťaťa za školský rok 2012/2013.**

V záznamoch z knihy ochrannej miestnosti je ako dôvod umiestnenia uvedené agresívne správanie (hrubá verbálna agresia s možnosťou použitia fyzickej sily voči deťom, vychovávateľovi, napádanie, ničenie majetku, vyhrážanie zabitím, agresívne správanie voči PZ), s tým že o umiestnení bol oboznámený prokurátor a bola privolaná polícia a rýchla zdravotná pomoc. Ďalej sú v záznamoch uvedené vychádzky na čerstvom vzduchu a popis toho, čo a kedy dieťa v ochrannej miestnosti počas pobytu robilo, ako sa správalo, čo si pýtalo, čo a kedy mu bolo poskytnuté (napr. časopisy, deka, lieky), kedy absolvovalo rozhovor so psychologičkou a zdravotnou sestrou.

PRIESKUM: V čase uskutočnenia prieskumu sa žiadne dieťa v ochrannej miestnosti nenachádzalo.

V ochrannej miestnosti sa nachádzala posteľ s matracom a stolík so stoličkou. Všetok nábytok bol pevne pripevnený k podlahe. WC sa nachádzalo priamo v ochrannej miestnosti.

V ochrannej miestnosti sa nachádzal aj zdroj pitnej vody - umývadlo. V čase našej návštevy WC splachovalo a voda v umývadle tiekla. V ochrannej miestnosti sa nachádzala zelená stena, na ktorej boli kriedou písané odkazy od detí. Podlahu miestnosti tvorila teplá, umývateľná, pevne upevnená podlaha – plávajúca podlaha.

V ochrannej miestnosti sa nachádzalo aj funkčné signalizačné zariadenie na privolanie vychovávateľa. Osvetlenie miestnosti bolo zo zdroja svetla mimo ochrannú miestnosť a bolo tiež funkčné. V ochrannej miestnosti sa nachádzalo aj okno s vetraním chránené proti rozbitiu mrežami a radiátor, ktorý bol tiež umiestnený za mrežami.

V ochrannej miestnosti bola nainštalovaná kamera. Nezistovali sme však, kedy a akým spôsobom je používaná a ako sa nakladá s natočeným materiálom vzhľadom na požiadavku ochrany osobných údajov a súkromia osoby umiestnenej v ochrannej miestnosti.

V ochrannej miestnosti sa **nenachádzal** žiadny materiál na vzdelávanie, relaxačnú alebo inú vhodnú činnosť, ani žiadne športové a iné vybavenie, ktoré svojim charakterom vylučuje zranenie dieťaťa a napomáha ho upokojovať.

1.1.3 O dennom režime, o bodovacom systéme hodnotenia správania a výchove

a/ O vyučovaní

DETI: Deti na základnej škole uvádzali, že každý deň majú vyučovanie do cca 13:30 hod., majú teda 6 vyučovacích hodín. Väčšina detí uviedla, že základná škola je ľahšia ako tá, do ktorej chodili „doma“. Niektoré deti uvádzali, že majú aj menej úloh. Deti na základnej škole sa v piatom ročníku učia angličtinu. Od šiesteho ročníka sa učia dva cudzie jazyky – angličtinu a nemčinu. Jedno dieťa uviedlo, že keďže sa predtým učilo ruštinu, môže sa ju učiť popri angličtine naďalej, namiesto nemčiny. Angličtinu majú deti na základnej škole štyrikrát do týždňa, nemčinu majú raz do týždňa. Deti na špeciálnej základnej škole uvádzali, že sa cudzí jazyk neučia.

Deti uvádzali, že učitelia sú dobrí, že nie sú takí prísni a že im pomáhajú. Taktiež uvádzali, že v príprave na vyučovanie im dosť pomáhajú aj vychovávateľa.

DOSPELÍ: Reedukačné centrum poskytuje deťom vzdelávanie v základnej škole (5. až 9. trieda) a v špeciálnej základnej škole. Jeden z učiteľov sa vyjadril, že do reedukačného centra prichádzajú deti, ktoré sú značne svojimi poznatkami alebo vedomosťami pozadu a u viacerých detí sa ide podľa individuálneho plánu. Taktiež uviedol, že pri príchode sa žiak zaraďuje tak, ako bol zaradený predtým, ale niektorí žiaci, ktorí navštevovali základnú školu sa musia reidiagnostikovať a preradiť do špeciálnej základnej školy. Uviedol tiež, že všetci učitelia majú špeciálnu pedagogiku, tiež, že mávajú pravidelné porady a každý rok bývajú školenia. Aj ďalší zo zamestnancov uviedli, že majú možnosti zúčastniť sa školení.

Učiteľka sa vyjadrila, že keď príde nový žiak, oboznámi sa na triednickej hodine s bodovacím systémom. Z neho, ak ho dodržiava, vyplývajú výhody. Tiež uviedla, že niektorí žiaci sa snažia, ale niektorým nezáleží na ničom. Žiaci sú podľa nej rôznorodí, treba poznať ich vlastnosti a zaujať ich, aby sa sústredili na učivo. Dáva im motivačné úlohy, ktorými ich odreaguje od stresových situácií a snaží sa ich motivovať, viac chváliť a menej karhať.

Vedúca výchovy uviedla, že rozsah vyučovacích hodín je medzi základnou školou a špeciálnou základnou školou rôzny, ale obe školy končia o 13:15 hod. V prípade nerovnakého počtu hodín to riešia tak, že vo zvyšný čas do 13:15 hod. majú žiaci stretnutia so psychológom alebo sociálnym pracovníkom, asistentom a pod., podľa potreby. Zároveň uviedla, že v špeciálnej základnej škole sa jazyky neučia, ale ak majú niektorí chovanci záujem, učia ich vychovávatelia v rámci krúžkov, na klubovni a pod. Upozornila na problém, že mnohé deti nevedia ani slovenský jazyk, keď prídu do zariadenia, u tých sa teda sústredia na naučenie slovenského jazyka a aj zamestnanci sa učia od detí, napr. rómsky jazyk.

b/ O trávení času po vyučovaní a o výchove

DETI: Deti pri rozhovoroch neuvádzali, že by sa v reedukačnom centre nudili. **Naopak uvádzali veľa aktivít, ktoré majú po vyučovaní.** Uvádzali, že v stredu majú krúžky (výtvarný, hudobný, poznávací, športový, vedomostný, kulturistiku a ďalšie). Okrem krúžkov uvádzali, že majú každý deň po škole, do 16.00 hod. nejaké aktivity. Okrem športu (spomínali napr. futbal, volejbal, stolný tenis) uvádzali, že sa venujú záhradke, niektoré deti uvádzali, že sa chodia starať o zvieratá mimo reedukačného centra, chodievajú do prírody alebo ak je zlé počasie idú do telocvične, kde majú aj prístroje na cvičenie. Alebo sa hrajú hry a pozerajú na klubovni televízor. Uvádzali, že na klubovni sa nachádza aj gauč, kde si môžu prípadne po škole oddýchnuť. Niektoré deti uvádzali, že ak by sa vypýtali od vychovávateľa, mohli by si ísť poobede oddýchnuť aj na izbu. Deti tiež uvádzali, že predtým mávali aj diskotéky, teraz je ich pomenej. Takmer všetky deti uviedli, že na programe sa dohodnú s vychovávateľmi, môžu navrhnúť, čo by chceli robiť.

Z rozhovorov tiež vyplynulo, že deti z jednotlivých výchovných skupín sa môžu navzájom stretávať a môžu spolu komunikovať. Aj napriek tomu, že v reedukačnom centre sa nachádzajú dievčatá aj chlapci, riaditeľ k tomu pri stretnutí uviedol, že s tým, že sú zmiešaný kolektív problém nemajú, keďže aj v bežnej škole sú chlapci a dievčatá spolu.

V súvislosti so samotnou výchovou deti uvádzali, že vychovávatelia sa im venujú, majú k nim dobrý vzťah, keď niečo potrebujú, neboja sa na nich obrátiť. Niektoré deti uvádzali, že s vychovávateľmi majú každý večer večerné komunity, na ktorých sa rozprávajú aj o tom, čo budú robiť doma, o rodine, o problémoch a pod. Niektoré uvádzali, že tieto komunity majú každý druhý večer. Citujem z rozhovoru s dieťaťom: „S nami vždy keď máme nejaký problém, tak vždy sa rozprávajú“.

Aj v súvislosti s prácou psychologičky deti uvádzali spoločné terapie, ako aj individuálne osobné pohovory. Deti uvádzali, že psychologička zoberie celú skupinu a rozpráva sa s nimi napr. o tom, ako vznikajú konflikty.

DOSPELÍ: Spôsob trávenia času po vyučovaní opísali podobne ako deti. Spomenuli krúžky, športové aktivity, pracovné aktivity, v prípade horšieho počasia športové aktivity v telocvični alebo aktivity na klubovni (televízia, hudba, tanec). Celkovo uvádzali veľa aktivít, ktorými deti po vyučovaní trávia čas. Cez víkend niektorí uvádzali, že s deťmi varia. Vedúca výchovy uviedla, že majú a stále aj zháňajú sponzorov, robia čo sa dá, aby mali pre deti možnosti aj vybavenie na aktivity, spolupracujú s miestnou farou, obcou a ďalšími subjektmi. Vedúca výchovy taktiež uviedla, že v reedukačnom centre robia aktivity ma rôzne témy (drogy, agresivita), spolupracujú aj s psychiatrom na niektorých preventívnych aktivitách, napr. k nim chodia abstinujúci pacienti a rozprávajú deťom svoje životné príbehy.

V súvislosti so samotnou výchovou, zamestnanci zhodne uvádzali, že ich trápí to, že **nie je zabezpečená práca s deťmi pred príchodom** do reedukačného centra, že deti pred umiestnením v reedukačnom centre neabsolvujú diagnostiku a že nie je žiadne rozdelenie detí. Z tohto dôvodu sú v zariadení deti s trestnou činnosťou a aj také, čo tam nepatria. Taktiež uvádzali nespokojnosť s tým, že **nie je zabezpečená žiadna práca s deťmi po tom, ako opustia reedukačné centrum**, nikto sa o ne nestará a nemajú vytvorené podmienky, aby mohli mimo reedukačného centra fungovať, keďže sa vracajú do rodín, kde pokračujú v predchádzajúcom vývoji a spôsobe života.

Zamestnanci tiež uviedli, že diagnostiku detí po príchode do reedukačného centra robí centrum Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie v Rimavskej Sobotě a Centrum špeciálno-pedagogického poradenstva v Hnúšti pre špeciálnu základnú školu.

K reedukácii vychovávateľ uviedol napr.: „Máme individuálny reedukačný program. Tam dieťa príde, máme určitú batériu otázok, kde zakrúžkujete ako sa vám dieťa na začiatku javí a potom máte korekcie, po určitom čase, po mesiaci, po troch, na konci roka, ako sa prejavuje na základe tých vstupných informácií. Vždycky to porovnávate a potom sa to samozrejme hodnotí slovne. Spolupracuje s nami psychologička a ona by to mala vyhodnotiť, či dieťa niekde napredovalo alebo či nestagnuje. A keď stagnuje, mala by sa s nami rozprávať, čo s tým dieťaťom ďalej...Všetko to závisí od toho, akú dvojicu vychovávateľov, triedneho učiteľa tie deti majú – na odbornosti a na ľudskom faktore“.

„Systém reedukácie nie je nastavený zle, tak ako je nastavený, ale zlé sú ďalšie veci. Keď deti končia, vracajú sa do pôvodného prostredia. Za socializmu to bolo lepšie. Veci, ktoré si osvoja deti, ktoré sem prišli, dáte tie deti do poriadku, v tomto je systém dobrý. Keď deti majú šťastie, tak sa decku pomôže. Je schopné fungovať a založiť rodinu. Ale v tomto mu musí pomôcť celá spoločnosť“.

Psychologička v súvislosti s prácou s deťmi uviedla, že ak príde nové dieťa, vždy si ho vezme na úvodný rozhovor a potom sa takýto rozhovor opakuje o mesiac, dva, resp. ak je

problém. Ďalej uviedla, že dvakrát týždenne býva skupinové stretnutie (terapia) s výchovnou skupinou. Naj jednu výchovnú skupinu to vychádza asi jedenkrát do mesiaca. Uviedla tiež, že robí aj skupinovú relaxáciu.

V súvislosti so vzdelávaním zamestnancov, títo uvádzali, že do reedukačného centra chodia pozvánky na rôzne školenia a ak majú záujem, môžu sa zúčastniť. Vedúca výchovy uviedla, že aktuálne mali v Bratislave školenie na zvládanie agresivity a šikany na školách, pripravovali si tam prezentáciu. Tiež absolvovali školenie na tému obchodovanie s ľuďmi a tiež uviedla, že jeden vychovávateľ má napríklad špeciálne protidrogové školenie.

DOKUMENTY: V školskom roku 2012/2013 bolo zriadených 7 výchovných skupín - 5 chlapčenských a 2 dievčenské výchovné skupiny. Podľa správy o výchovno-vzdelávacej činnosti a výsledkoch dosiahnutých v reedukačnom centre v školskom roku 2012/2013, bol počet kvalifikovaných pedagogických zamestnancov 24 a nekvalifikovaní pedagogickí zamestnanci boli len traja.

Zo správy o výchovno-vzdelávacej činnosti a výsledkoch dosiahnutých v reedukačnom centre v školskom roku 2012/2013 vyplýva, že reedukačné centrum sa aktívne zapája okrem športových súťaží, aj do kultúrnych, výtvarných, speváckych a tanečných súťaží, ale podáva aj projekty. Reedukačné centrum taktiež vydáva časopis Nádej (ktorý získal 1. miesto v súťaži ProSlavis), umožňuje deťom nahráť hudobné CD a na internetovej stránke má zriadený odkazovač na zanechanie písomných odkazov, na ktoré potom následne zverejňuje odpovede, poďakovania.

PRIESKUM: Počas prieskumu bolo zistené, že reedukačné centrum má 8 budov (administratívna budova, škola, internát, kaštieľ, dvojbytovka, telocvičňa, kotolňa, dielne). Ubytovacie priestory v kaštieli prešli pred niekoľkými rokmi celkovou rekonštrukciou, a teda sú stále vo veľmi dobrom stave. Ide o kultúrnu pamiatku, preto aj chovanci sú vedení k tomu, aby sa k zariadeniu kaštieľa správali s ohľadom na tento fakt. V priestoroch kaštieľa sme nevideli žiadne bežné poškodenia, ktoré by bolo možné vzhľadom na vek chovancov očakávať. V kaštieli však na prízemí premokajú steny, čo sa reedukačné centrum snaží odstrániť. V týchto častiach však izby chovancov neboli. Priestory kaštieľa boli zariadené útulne, chodby, izby aj spoločné miestnosti boli zdobené výtvarmi chovancov. Útulne boli zariadené aj samotné izby chovancov, videli sme v nich aj veľa hračiek a osobných vecí chovancov vrátane rodinných fotografií, či venovaní od kamarátov a iných chovancov (kresby, pohľadnice). Príjemnú atmosféru určite dotvárali aj farebné steny. Aj ubytovacie priestory dievčat prešli celkovou rekonštrukciou, pričom bol vynovený aj nábytok. Priestory pôsobili taktiež útulne, izby aj kúpeľne boli natreté, resp. vykachličkované farebne, celkovo priestory pôsobili zladene. V izbách dievčat sme videli rôzne osobné veci a hračky, všetky priestory zariadenia boli zdobené výrobkami, pričom bolo badať rozmanité tvorivé techniky, v mnohých prípadoch aj techniky náročné na čas, zručnosť aj materiál. V kuchynke sme videli aj potrebné vybavenie vrátane dostatočného množstva riadov, ako aj potrieb na umývanie riadov, čo svedčilo o častom využívaní týchto priestorov. Internátna budova je najstaršia, no i tu bolo vidieť snahy o rekonštrukciu priestorov (podlahy, skrine, okná).

Sociálne zariadenia a niektoré steny boli dost' opotrebované, ale čisté, bez plesní. Steny boli taktiež natreté aj farebne, izby pôsobili pomerne útulne, boli urobené výzdoby stien výrobkami chovancov, no bolo ich v porovnaní s predchádzajúcimi ubytovacími priestormi menej. Aj tu sme videli hračky aj osobné veci chovancov.

V areáli sa nachádza aj zeleninová záhrada so skleníkom, kde si každá skupina v rámci pracovnej výchovy dopestuje zeleninu, ovocný sad, ako aj záhrada s vybudovaným grilom a samostatným ohniskom. Taktiež sa tam nachádzali viaceré kvetinové záhony a skalky, všetko v starostlivosti detí podľa ich záujmov. K areálu zariadenia patrili veľké ihriská na loptové hry s bežeckou dráhou, trávnaté futbalové ihrisko.

c/ O vychádzkach

DETI: Uvádzali, že **na spoločné vychádzky chodia pravidelne**, najmä v piatok a počas víkendu. Najčastejšie chodia do dediny. Hovorili, že niekedy chodia aj na pizzu alebo v rámci vychádzky idú na nákup do obchodu. Uvádzali tiež, že von (na dvor) chodievajú každý deň.

Okrem toho **väčšina detí uvádzala, že chodia aj na individuálne vychádzky**, bez vychovávateľov. Uvádzali, že individuálne vychádzky majú za odmenu, ak dosiahnu 6 krát vzornosť, môžu ísť na individuálnu prechádzku do dediny a ak 12 krát vzornosť, tak môžu ísť na individuálne vychádzky do Rimavskej Soboty až na tri hodiny. Uvádzali, že body sa dajú získať ľahko.

Deti uvádzali, že s vychovávateľmi chodia aj na výlety. Počas prieskumu uvádzali, že cez víkend sa pôjdu kúpať na kúpalisko do Rimavskej Soboty. Tiež uvádzali, že cez víkendy si napr. opekajú na dvore pri ohnisku. Ak je veľmi teplo, idú k rieke Rimava.

Deti tiež uvádzali, že chodievajú na nákupy s vychovávateľmi do Čerenčian alebo do Rimavskej Soboty. Uvádzali, že to závisí od skupiny, ako často ide na nákupy. Tiež ale uvádzali, že niekedy povedia vychovávateľovi a on im kúpi, čo potrebujú.

Jedno dieťa sa v tejto súvislosti vyjadrilo napr. nasledovne: „Do dediny môžem ísť, keď som vzorný 6 krát po 52 bodov. Ľahko sa to dá dosiahnuť, keď robíte všetky veci. Päť dvojak potrebujete a robíte všetky veci. Chodievam skoro každý týždeň do dediny“.

Ďalšie dieťa uviedlo: „Dvakrát do týždňa chodíme na vychádzky sami a potom ešte s vychovávateľmi chodíme...do Rimavskej alebo tuná do dediny. Na nákupy tiež skoro každý týždeň, cez víkend chodíme“.

DOSPELÍ: Rozhovory so zamestnancami reedukačného centra potvrdili informácie, ktoré uvádzali deti. **Potvrdili, pravidelné spoločné vychádzky (na ktoré chodia deti bez ohľadu na bodové hodnotenie), nákupy cez víkend, aj časté individuálne vychádzky za vzornosť.** Uvádzali, že vreckové dostávajú deti pravidelne každý mesiac.

d/ O bodovacom systéme hodnotenia správania

V reedukačnom centre používajú na hodnotenie správania bodovací systém. Je založený na bodovaní správania plusovými a mínusovými bodmi.

DETI: Väčšina detí bola s bodovacím systémom spokojná, zdal sa im spravodlivý a celkovo deti s ním boli veľmi dobre oboznámené. **Uvádzali, že nemajú problém so získavaním plusových bodov, že sa dajú získať pomerne ľahko.** To potvrdzovali aj tým, že skoro každé dieťa uviedlo, že za vzorné správanie chodievajú na individuálne vychádzky. Z rozhovorov vyplynulo, že získavanie dobrých a zlých bodov je vyvážené. Niektoré deti uvádzali, že keď sa dobre správajú, tak ich vychovávatelia chvália.

Deti tiež uvádzali, že niektoré výhody (tresty) získavajú ako skupina (kolektívna zodpovednosť), ale väčšinou sú zodpovedné sami za seba. Kolektívnu zodpovednosť uviedli napr. za rajóny. Tiež uviedli, že ak nikto zo skupiny nedostane cez týždeň mínusové body, tak pán riaditeľ dá celú skupinu cez víkend za odmenu do počítačovej miestnosti.

Deti bodovací systém hodnotili napr. takto: „Dakedy dostanem (pozn. mínusové body) aj za blbosť, za vlastnú. Je to aj dobré, lebo aspoň budeme nabudúce vedieť, ako sa máme správať a tak. A že tá skupina si má medzi sebou pomáhať a usmerňovať sa“.

„Som s ním spokojná, lebo každý vie, aké výhody môže získať, ak sa bude dobre správať a dodržiavať pravidlá a naopak, o aké výhody príde, ak bude mať mínusové body a nezíska vzornosť“.

„Som spokojná s tým, ak je nastavený bodovací systém, nemôže to byť menej prísne, lebo by si každý robil, čo chce a to by nebolo dobré. Ak niekto robí veľmi zle, dostane veľa mínusových bodov, zvýšia sa mu povinnosti, odoberú mu oblečenie a dajú mu pracovné“.

„Podľa mňa ľahko získame tie dobré body, lebo urobíme, šúrime, máme aj veľké rajóny urobíme a máme pokoj“.

„Dostávame plusové a mínusové body. Za týždeň musíme mať 52 bodov, kto má menej, nie je vzorný. Podľa toho, koľkokrát sme vzorní, máme aj výhody – napr. môžeme ísť na vychádzku von sami na hodinu do obchodu do dediny alebo do Rimavskej Soboty na tri hodiny. Vyhodnocuje to vedúca výchovy. Kto nie je vzorný, nemá výhody, nemôže ísť na prázdniny, nejde na nákup a pod“.

DOSPELÍ: Niektorí zamestnanci považovali bodový systém za účinný, niektorí uvádzali, že by boli za jeho zrušenie. Aj zamestnanci, tak ako deti, uvádzali, že nie je ťažké získať dobré body a väčšina detí je hodnotená ako vzorné. Uvádzali, že pokiaľ je dieťa vzorné, má nárok na individuálne vychádzky, môže ísť na víkend domov, môže ísť na predĺženú dovolenku, môže ísť na internet, môže mať mobilný telefón, a ďalšie výhody. Za negatívne body dieťa stráca možnosť individuálnych vychádzok, obmedzí sa mu osobné

šatstvo (dá sa mu ústavné), môžu sa mu skrátiť prázdniny, môže dostať zákaz pozerania televízie, má zvýšenú pracovnú činnosť a pod. Počas rozhovoru bolo zistené, že v jednej skupine boli skoro všetky deti vzorné viac ako 12 krát, jedno dieťa bolo vzorné až 29 krát. Vedúca výchovy tiež uviedla, že majú zavedený aj systém „ruže - ako znaku poďakovania“ a „bodliaka – znaku zamyslenia“, ktorý môže počas voľnej tribúny dať ktokoľvek komukoľvek (ak chovanci aj zamestnanci).

Uvádzam z rozhovorov zamestnancov k tejto téme:

„Máme tu bodovací systém, základná filozofia tohto systému je dobrá. Menia sa kozmetické veci, ale nenašlo sa nič lepšie. Dáva im to mantinely. Darmo sa deti vyjadrujú aj že im máme dať mínus, ale to len na vonok, záleží im na tom. Funguje to“.

„Body máme v škole a vo výchovnej skupine. To sa zráta, ak má dobré body, má výhody. Pomerne veľa detí je vzorných. Zo 68 je vyše 50 vzorných. Ja dávam za hodinu najviac dva body. Mínusy sú napr. za vyrušovanie, vulgarizmy, keď sa pobije, napadne niekoho. Najhoršie body sú za úteky a za útok na zamestnanca. Na komunite sa hovorí, ak sa na hodinách vyskytovali problémy, ak mali žiaci mínusové body, ale aj ak niekto dostal viac bodov, tak sa pochváli. Ak mu vyjde vzornosť, tak sa to značí do tabuľky, oni si to môžu pozrieť, porovnávajú sa. Môžu ísť na vychádzku, na nákup, oplatí sa to. Snažia sa preto aj o dobré známky“.

Ďalší zamestnanec sa k uvedenej téme vyjadril nasledovne: „Podľa mňa bodovanie nie je dobré. Prikláňam sa k posilňovaniu pozitívnych prejavov a menej sa sústreďiť na negatíva“. Aj ďalší zamestnanec uviedol, že si nemyslí, že bodovací systém je dobrý, pretože podporuje negatívne povahové vlastnosti detí, ako je účelovosť. Uviedol, že je vidieť, že aj deti, ktoré nie sú dobré, ale vedia sa prispôbiť pravidlám sú uvoľňované, kým „jašovia a plašovia“ dostávajú zlé body, keď sú hyperaktívni. Ďalší zamestnanec taktiež uviedol, že podľa neho bodovací systém nie je dobrý, pretože niektoré deti sú „narušené“ a nevedia dodržiavať pravidlá a nerobia to úmyselne. On sám by navrhoval viac posilňovať pozitívnu motiváciu.

DOKUMENTY: Podľa výchovného programu dieťa v škole za školskú prácu môže byť hodnotené v rozpätí od +2 do -2 bodov na každej vyučovacej hodine, za celý týždeň je limit 33 bodov. V škole za disciplínu môže byť dieťa hodnotené až do výšky -5 bodov. V mimoškolskej činnosti je potrebné dosiahnuť 43 bodov (boduje sa aktivita, izby, hygiena, príprava, disciplína a nočný kľud), žiak však nesmie mať viac ako -5 bodov za jeden týždeň. Pomocný vychovávateľ počas nočnej služby môže udeliť body v rozpätí +2 do -2. Pri získaní -5 bodov v týždni sa chovanec nestáva vzorným chovancom, hoci získa v škole aj v mimoškolskej činnosti predpísaný minimálny počet bodov. Ak žiak dosiahne 76 bodov v danom týždni, stáva sa vzorným chovancom. Súťaž sa vyhodnocuje vždy v utorok a v piatok na komunite.

Hodnotenie je rozdelené do nasledujúcich skupín:

Chovanec skupiny (0-6): Chovancom skupiny je každý chovanec, ktorý počas pobytu v zariadení nedosahuje uspokojivé výsledky a ktorý v súťaži o vzorného chovanca 6x po sebe nedosiahne stanovený limit.

Vzorný chovanec skupiny (7-12): Vzorným chovancom skupiny sa stáva ten, kto dosahuje dobré výsledky v škole a na výchovnej skupine a v súťaži o vzorného chovanca dosiahne 6x v rade za sebou bez prerušenia stanovený počet bodov.

Vzorný chovanec ústavu (nad 12): Vzorných chovancom ústavu sa stáva ten, ktorý dosahuje dobré výsledky v škole a na výchovnej skupine a v súťaži o vzorného chovanca dosiahne 12x v rade za sebou bez prerušenia stanovený počet bodov.

Na základe dosiahnutých výsledkov v bodovaní majú určité výhody a nevýhody:

Výhody: vychádzka, dovolenka, počítač, herňa, predĺžené večierka, možnosť využívať osobné veci, prechádzka v areáli zariadenia, mobilný telefón, osobné voľno.

Nevýhody: zvýšená príprava, zvýšená pracovná činnosť, obmedzenie osobných výhod.

Podľa výchovného programu je možné udeliť za porušenie vnútorného poriadku korekčné výchovné opatrenia:

- korekčné výchovné opatrenie 3. stupňa (šikanovanie): -200 bodov
- korekčné opatrenie 2. stupňa (bitka, spôsobenie úrazu): -100 bodov
- korekčné výchovné opatrenia 1. stupňa (fajčenie): -50 bodov.

1.1.4 O kontakte s rodinou a tretími osobami, prístupe k informáciám a o informovanosti o svojich záležitostiach:

a/ Návštevy

DETI: Väčšina detí uvádzala, že návštevy môžu mať dvakrát do mesiaca, ale že ak by rodičia prišli aj inokedy, tak by ich pustili. Deti, ktoré boli zblízka uvádzali, že **za dobré body, môžu chodiť na víkendy domov**. Jedno dieťa napr. uviedlo, že domov chodí každý druhý víkend. Návštevy tretích osôb deti neuvádzali, niektoré uviedli, že kamaráti ich nemôžu prísť pozrieť. Pár detí uviedlo, že by mohli prísť kamaráti len s rodinou. Niektoré deti však uvádzali, že rodičia ich nechodia takmer vôbec navštevovať. Kontakt s rodinnou preto u niektorých deťoch prebieha prostredníctvom listov, telefonicky alebo cez internet.

DOSPELÍ: Niektorí zamestnanci uviedli, že návštevy sú povolené cez víkend. Iní zamestnanci uviedli, že na návštevu má dieťa nárok raz do mesiaca, ale keď sa nikto hlási na návštevu, povolí sa kedykoľvek. Zhodovali sa v tom, že niektoré deti nemávajú návštevy rodičov takmer vôbec.

DOKUMENTY: Podľa školského poriadku sú návštevy v reedukačnom centre povolené každú poslednú soboru v mesiaci v čase od 9.00 do 16.00 hod. Návšteva mimo stanoveného návštevného dňa môže byť povolená výhradne len so súhlasom riaditeľa, resp. vedúcej výchovy. Návštevu tretích osôb (okrem príbuzných) školský poriadok osobitne nerieši.

Podľa správy o výchovno-vzdelávacej činnosti a výsledkoch dosiahnutých v reedukačnom centre v školskom roku 2012/2013 boli najvzornejšie deti v prípade záujmu rodičov uvoľňovaní domov aj na **mimoriadne víkendové pobyty**, z ktorých sa vracali v poriadku a v stanovenom termíne.

b/ Telefón

DETI: Deti uvádzali, že s rodičmi môžu volať každý deň alebo každý druhý deň od 18.00 hod do 19.00 hod. Uvádzali, že rodičia im môžu volať na pevnú linku, dĺžka telefonátov je však obmedzená, aby sa vystriedali viaceré deti (uvádzali dĺžku 3-5 minút). Viaceré deti uvádzali, že rodičia majú niekedy problém sa im do reedukačného centra dotelefonovať. Deti tiež uvádzali, že volať môžu aj z mobilu, ktorý majú u vychovávateľa. Z rozhovorov vyplývalo, že možnosť používať mobil závisí aj od dobrých bodov a od toho, či majú kredit. Mobil však môžu používať na prezeranie fotiek a na počúvanie hudby. Uvádzali, že ak niekto nemá mobil, sociálna pracovníčka má telefón, na ktorý tiež môžu rodičia zavolať.

Niektoré deti uvádzali, že kamaráti im volať nemôžu. Niektoré deti nevedeli, či im kamaráti môžu volať alebo nie.

DOSPELÍ: Výpovede zamestnancov potvrdili vyjadrenia detí. Uvádzali, že mobilné telefóny majú deti u vychovávateľov a v prípade potreby si z nich môžu zavolať. Cez deň ich môžu mať bez SIM karty, na počúvanie hudby a pod. Tiež uvádzali, že rodičia môžu volať deťom na pevnú linku každý večer v stanovenom čase od 18:00 hod do 18:30 hod. Uvádzali, že s niektorými deťmi sa rodičia kontaktujú aj prostredníctvom mobilného telefónu vychovávateľov. Zamestnanci tiež uviedli, že niektoré deti rodičia nechodia navštevovať vôbec.

DOKUMENTY: Podľa školského poriadku sa prijímanie telefonických hovorov povoľuje deťom každý deň vo vymedzenom čase:

- pondelok-piatok: od 7.15-7.40 hod. a od 18.00-18.30 hod.
- sobota, nedeľa, sviatky: od 8.40-9.00 hod a od 18.00 do 18.30 hod.

c/ Internet

DETI: Deti uvádzali, že môžu chodiť na internet, najmä cez víkend. Uvádzali, že ich pustia aj na Facebook, môžu si písať s rodinou, s kamarátmi, ale kontrolujú ich, „aby nepísali hlúposti“. Okrem toho majú deti na základnej škole možnosť prístupu na internet aj v rámci

predmetu informatika. Jedno dieťa napríklad uviedlo: „Keď príde nový, mesiac nemôže ísť na Facebook, na e-mail, ani na Popec, až po mesiaci. A potom máme aj informatiku každý týždeň, raz do týždňa, tak môžeme ísť na internet“. Deti uvádzali, že domov môžu písať okrem e-mailov, aj listy.

DOSPELÍ: V rozhovoroch uvádzali, že keď deti povedia, že chcú ísť na internet, tak sa im to dovoľí. Uviedli však, že čiastočne sa ich komunikácia kontroluje, aby neorganizovali napr. úteky alebo nepoužívali vulgarizmy. Taktiež uviedli, že prístup na internet majú deti povolený aj za vzornosť. K používaniu internetu zamestnanci napr. uviedli: „Nezakazujeme im, aby boli v styku s okolím, veď to každý potrebuje“.

c/ Prístup k informáciám a o informovanosti o svojich záležitostiach

DETI: Deti neuvádzali, že by im chýbal prístup k informáciám, hovorili o možnosti sledovania televízie, kontaktu s okolím, ako aj o prístupe na internet.

V súvislosti so svojimi záležitosťami, väčšinou deti taktiež uvádzali, že o nich majú prehľad. Na otázku, či má potrebné informácie, uviedlo jedno dieťa napr.: „Ohľadne prázdnin sa chodíme pýtať, oni vedia, zrušená ústavná, všetko nám povedia, čo vedia“.

DOSPELÍ: Uvádzali, že deti sa informujú o veciach, ktoré sa ich týkajú a neboja sa opýtať, pokiaľ niečomu nerozumejú. Uvádzali, že deti môžu sledovať televíziu a majú aj prístup na internet.

1.1.5 O spolupráci centra s rodinou detí

DOSPELÍ: Zamestnanci v rozhovoroch uvádzali, že len málo rodičov skutočne javí záujem o svoje deti umiestnené v reedukačnom centre. Vedúca výchovy k tejto téme uviedla: „Práca s rodičmi je veľmi slabá, rodičia nejavia záujem. Snažíme sa ich kontaktovať, prípadne rozprávať, keď prídu po dieťa alebo keď telefonujú. Predtým boli aj rodičovské združenia a tak, ale rodičia nechodili, tak takáto spolupráca zanikla. Rodičia cca 10 detí zo 70 detí prejavujú záujem“. Taktiež uviedla, že spätnú väzbu o stave rodiny nedostávajú ani od sociálnych kurátorov.

DOKUMENTY: Aj v správe o výchovno-vzdelávacej činnosti a výsledkoch dosiahnutých v reedukačnom centre v školskom roku 2012/2013 sa uvádza, že niektorí rodičia sa ani počas umiestnenia dieťaťa v reedukačnom centre o ne absolútne nezaujímajú. Školský výchovný program k tejto téme uvádza: „Naša škola má silný záujem o spoluprácu s rodičmi a blízkou rodinou žiakov, ktorí sú umiestnení do nášho zariadenia. Záujem rodičov o svoje dieťa považujeme za dôležitý predpoklad úspešnej reedukácie našich klientov. Z dlhodobého hľadiska je pre našich žiakov dôležité mať dobré rodinné a sociálne zázemie a citovú naviazanosť na rodinu, čo by sa malo prejavovať aj komunikáciou rodičov s vedením RC Čerenčany. Komunikácia s rodičmi môže byť písomná, osobná alebo aj telefonická či elektronická a vždy je vedená v prospech optimalizácie reedukačných procesov detí, ktoré sú

u nás umiestnené“. Bližšie informácie o spolupráci s rodičmi sa však v dokumentoch nenachádzajú.

1.1.6 O útekoch z centra

DETI: Len 3 deti uviedli, že z reedukačného centra utiekli. Žiadne dieťa, ktoré utieklo, neuviedlo, že by bolo po úteku za trest umiestnené v ochrannej miestnosti. Deti uvádzali, že po úteku dostali mínusové body, mali obmedzené niektoré aktivity (napr. pozeranie TV). Niektoré deti uvádzali, že po úteku sa dostáva staré oblečenie. Väčšina detí uviedla, že nemajú dôvod na to, aby utiekli. Prekvapivo tiež uvádzali, že z reedukačného centra nie je ľahké utiecť.

Z rozhovorov citujem: „To tí istí väčšinou utekajú a to pred prázdninami, keď nemajú šancu sa dostať domov. Väčšinou z frajeriny utekajú a tak a nie preto, že by im tu bolo zle“.

DOSPELÍ: Zamestnanci uvádzali, že útekov veľa nebýva. Uvádzali, že dôvodom útekov je najmä to, že deťom je smutno za domovom, za rodinou.

Zamestnanci tiež uvádzali, že po úteku ide dieťa k vedúcej výchovy alebo k riaditeľovi, prezrie ho zdravotná sestra. Neskôr sa s ním porozpráva psychologička. Odoberú sa mu osobné veci a chodí v obnosenom, starom oblečení a je „v treste“. Byť v treste znamená, že mu strhnú 200 bodov a napr. má obmedzené výlety a pod. Tiež by malo mať dieťa zvýšenú pracovnú činnosť.

Z rozhovorov so zamestnancami uvádzam: „Čo sa týka útekov, máme tu aj takého, čo je tu 5 rokov, neutiekol ani raz. Máme aj typy, ktoré viackrát utiekli. Tento rok sme nemali viac ako 5-6 útekov. Myslím si že ich nie je až tak veľa, a že aj toto je dobrá spätná väzba. Najrizikovejšie sú doby pred prázdninami, pred Vianocami. Trestom za útek je mínus 200 bodov, a môže to znamenať napríklad to že nepôjde na prázdniny. Alebo sa mu prázdniny skrátia, pustí sa dieťa domov neskôr. Najhoršie je to ale s deťmi, ktoré nemajú kam ísť. Tým sa vždy snažím vysvetľovať aby sa správali dobre, lebo je to správne, s nimi to treba aj dennodenne preberať. Ale nemám pocit žeby sme mali nejaké extrémne problémy. Je to ťažké a vyčerpávajúce, ale som rada že tu robím“.

DOKUMENTY: Pri osobnom prieskume bola vyhotovená fotokópia časti „knihy útekov“ za školský rok 2012/2013 v ktorej je zaznačené meno dieťaťa, dátum, hodina jeho úteku, okolnosti úteku, zaznamenaný čas a okolnosti návratu do reedukačného centra a podpis pracovníka, ktorý zápis vykonal.

V období od 1. septembra 2012 do našej návštevy (teda do 19. júna 2013) bolo v „knihe útekov“ zaznamenaných **9 útekov**, z toho 6 hromadných, pri ktorom naraz utiekli 2 deti a v jednom prípade naraz 4 deti. Dokopy teda za takmer 10 mesiacov utieklo len 17 detí. V období od konca októbra 2012 do konca marca (teda takmer 5 mesiacov) neobsahovali fotokópie žiaden záznam o úteku. Väčšina detí bola navrátená do reedukačného centra ešte v ten istý deň. Počas osobného prieskumu boli na úteku 2 deti.

1.2 VÝŽIVA A ZDRAVOTNÁ STAROSTLIVOSŤ

1.2.1 Výživa

DETI: Väčšinou staršie deti uvádzali, že občas, najmä večer, bývajú hladné. Kvalitu stravy hodnotila väčšina detí ako dobrú. Jedno dieťa uviedlo, že sa zohľadňuje to, že je na niektoré veci alergické a dostáva náhradnú stravu. Niektoré deti uviedli, že si občas varia v kuchynke s vychovávateľom. Jedno dieťa uviedlo, že od 15 rokov sú väčšie porcie a za dobré správanie sú možné prídavky. Deti kladne hodnotili možnosť dokúpiť si jedlo z vreckového. K tejto téme deti napr. uviedli: „V jedálni varia celkom dobre, ale málo“.

„Strava mi chutí, ale nie všetko. Nemám rád mliečne veci. Porcie sú niekedy dostatočné, niekedy nie, ale máme aj duple... Potraviny si kupujeme, sladkosti, vajička, rožky. Máme kuchynku, naša skupina si cez víkend zvykne často variť. V noci bývam hladný“.

DOSPELÍ: Aj podľa väčšiny zamestnancov bývajú deti niekedy hladné. V súvislosti so stravovaním uviedol vychovávateľ, že deti sú stále hladné a že im občas na prílepšenie prinesie niečo z domu.

Zamestnanci napr. uviedli: „Deti sú stále hladné, ale podľa mňa tu varia dobre, hoci norma je nízka. Pracovníci nosia jedlo aj z domu, pretože najmä chlapci sú stále hladní. Ak majú deti peniaze, tak si môžu jedlo kupovať aj počas vychádzok“.

„Podľa môjho subjektívneho hodnotenia je strava vyvážená a deti určite zdravotne netrpia, ale porcie sú malé, moje deti zjedia doma oveľa viac, sú vo vývoji, financie však nepustia. Máme záhradu, všetko, čo sa dopestuje sa použije pre deti, sami zjedia alebo sa dá do kuchyne. Tiež občas grilujeme, varí sa na klubovni, ale potraviny zabezpečujú vychovávatelia z vlastných peňazí“.

PRIESKUM: Počas prieskumu bola uskutočnená aj prehliadka kuchyne a jedálne. Pozitívne nás prekvapili obrusy na stoloch a to, že zamestnanci nemali nijakým spôsobom vyčlenený svoj stôl (najmä nie výzorom). Zaujímavé bolo aj to, že stoly boli prestreté. V kuchyni sme nedostatky v hygiene nezistili.

1.2.2 Zdravotná starostlivosť

DETI: Žiadne z detí neuviedlo, že by malo problém s tým, že by mu niekedy nebola poskytnutá zdravotná starostlivosť alebo že by mu bola poskytnutá neskoro. Práve naopak, deti sa o prístupe „pani zdravotnej“ k nim vyjadrovali pozitívne. Uvádzali, že zdravotná starostlivosť je im poskytnutá hneď ako to nahlásia a nestáva sa, že by zdravotná sestra zľahčovala ich zdravotné problémy a neverila im. Deti dokonca uvádzali, že ani na zubné ošetrenie sa nemusí dlho čakať a jedno dieťa uviedlo, že zubná lekárka chodí do reedukačného centra robiť deťom preventívne prehliadky.

Deti k tejto téme napr. uviedli: „Chorý som zatiaľ nebol. Bol som u zubára v Rimavskej Sobote, kde mi trhali zub. Povedal som to pani zdravotnej a ona so mnou išla aj s ostatnými deťmi, ktoré boleli zuby k pani zubárke. Pani zubárka chodí priamo do reedukačného centra robiť preventívnu prehliadku deťom“.

DOSPELÍ: Skutočnosť, že do reedukačného centra chodí dvakrát do roka robiť preventívne prehliadky zubný lekár, uviedli aj zamestnanci.

V súvislosti so zdravotnou starostlivosťou zamestnanci najčastejšie uvádzali, že veľa detí má psychiatrické diagnózy. Aj vedúca výchovy v tejto súvislosti uviedla, že v reedukačnom centre majú veľa detí, ktoré majú psychiatrické diagnózy, majú sklony k sebapoškodzovaniu, pomačujú sa, aj z tohto dôvodu majú **zamestnanú psychiatričku na polovičný úväzok**, ale je to málo, je to nedostatočné, pretože tieto deti si vyžadujú, aby sa im venovali v oveľa väčšom rozsahu.

Zdravotná sestra uviedla, že je problém s umiestňovaním detí na psychiatrické oddelenia, keďže nie vždy majú miesto a deti odmietajú, ak sa jedná o poruchu správania.

DOKUMENTY: V správe o výchovno-vzdelávacej činnosti a výsledkoch dosiahnutých v reedukačnom centre v školskom roku 2012/2013 sa taktiež uvádza, že preventívne zubné prehliadky boli urobené dvakrát u všetkých detí a následne boli zabezpečené potrebné zubné ošetrenia. Tiež sa v nej uvádza, že v priebehu školského roka boli zabezpečené aj preventívne prehliadky u 11, 13 a 15 ročných detí a aj povinné očkovania a u detí je zabezpečená aj pedopsychiatrická starostlivosť.

2. ZÁKLADNÉ PRÁVA A SLOBODY DETÍ V CENTRE

2.1 Právo na slobodu a osobnú bezpečnosť

Právo na osobnú slobodu a bezpečnosť je základným právom

Čl. 5 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len Európsky Dohovor): „Nikoho nemožno pozbaviť slobody okrem nasledujúcich prípadov, pokiaľ sa tak stane v súlade s konaním ustanoveným zákonom... d/ iné pozbavenie slobody maloletého na základe zákonného rozhodnutia na účely výchovného dohľadu alebo jeho zákonné pozbavenie slobody na účely jeho predvedenia pred príslušný orgán“.

Čl. 18: „Obmedzenia, ktoré tento Dohovor pripúšťa pre uvedené práva a slobody nesmú sa využívať na iný účel, než na ten, na ktorý boli určené.“

Čl. 12 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len ústava): „Ľudia sú slobodní a rovní v dôstojnosti i v právach. Základné práva a slobody sú neodňateľné, nezczudziteľné, nepremlčateľné a nezrušiteľné.“

Čl. 13 ods. 2 ústavy: „Medze základných práv a slobôd možno upraviť za podmienok ustanovených touto ústavou len zákonom.“

Čl. 17 ods.1 ústavy: „ Osobná sloboda sa zaručuje.“

Podľa dostupných informácií, väčšina detí, ktoré sú umiestnené v reedukačnom centre bola rozhodnutím súdu v občianskoprávnom konaní (podľa zákona o rodine) odňaté zo starostlivosti rodičov a bola nad nimi nariadená ústavná starostlivosť. Na základe toho možno konštatovať, že v prípadoch týchto detí ide o **„iné obmedzenie slobody maloletého na základe zákonného rozhodnutia na účely výchovného dohľadu“** podľa čl. 5 ods.1 písm. d) Európskeho Dohovoru, ktoré môže prichádzať do úvahy iba v prípade, že ide o zákonné rozhodnutie, ktorého účelom je výchovný dohľad, ak vynecháme posledný možný dovolený dôvod obmedzenia osobnej slobody maloletého, a to pre účely jeho predvedenia.

Pre konštatovanie, že nedošlo k porušeniu základného práva maloletého na osobnú slobodu a bezpečnosť musia byť splnené obidve podmienky. Nestačí splniť, že maloletému bola sloboda obmedzená na základe zákonného rozhodnutia, ale musí byť naplnený aj účel výchovného dohľadu. Aj preto skutočnosť, či pozbavenie osobnej slobody konkrétneho maloletého plní účel, v pravidelných intervaloch prehodnocuje súd. Najmenej dvakrát do roka by mal hodnotiť účinnosť ústavnej výchovy, sledovať spôsob, akým je ústavná výchova (ochranná výchova) vykonávaná, najmä v súčinnosti s orgánom sociálnoprávnej ochrany, s obcou a s príslušným zariadením, v ktorom je dieťa umiestnené. Svoje hodnotenie tak súd spravidla robí vychádzajúc z údajov o maloletom od príslušného orgánu verejnej správy, aj zariadenia, v ktorom je dieťa umiestnené. Súd nepreskúmvava inštitúciu a pomery v nej, inak postupuje prokuratúra.

Ak by sa vykonávaním reálnej praxe v reedukačnom centre (nie v jeho písomných materiáloch) nenaplnil účel výchovného dohľadu a z toho dôvodu ho nemožno riadne naplniť, potom dochádza k porušeniu práva maloletého na osobnú slobodu. V takomto prípade by sa totiž čl. 5 ods.1 písm. d) Európskeho Dohovoru, v zmysle čl. 18 Európskeho Dohovoru neaplikoval správne a úplne. Podľa článku 18 obmedzenia, ktoré tento Dohovor pripúšťa pre uvedené právo a slobodu nesmú sa využívať na iný účel, než na ten, na ktorý boli určené. V prípade maloletých detí umiestnených do reedukačného centra je možné obmedziť ich osobnú slobodu iba a **výslovne na účely výchovného dohľadu**. Nie iba dohľadu, ale výchovného dohľadu, čo je iná kvalita. Štát má úlohu dohliadať na výchovu a pedagogickú činnosť personálu škôl vrátane špeciálnych výchovných zariadení.

Verejný ochranca práv si musí položiť otázku, či obmedzenie slobody maloletého, umiestneného do tohto reedukačného centra, splňa výchovný cieľ.

Podľa § 122 ods. 1 školského zákona reedukačné centrum na základe výchovnovzdelávacieho programu a individuálneho programu poskytuje deťom výchovu a vzdelávanie vrátane prípravy na povolanie s cieľom ich opätovného začlenenia do pôvodného sociálneho prostredia. Pôvodným sociálnym prostredím má zákon na mysli prostredie mimo ústavnej starostlivosti.

Reedukačné centrum má teda poskytovať deťom výchovu a vzdelávanie zamerané na optimalizáciu ich psychosociálneho vývinu, odstraňovanie porúch správania a vytvorenie predpokladov na ich osobnostnú a sociálnu integráciu.

Môžem konštatovať, že výchovné metódy používané zamestnancami v Reedukačnom centre Čerenčany, prístup týchto zamestnancov k deťom, ako aj celková atmosféra zariadenia splňa účel, na ktorý je reedukačné centrum podľa zákona zriadené. Osobitne vyzdvihujem snahu a starostlivosť všetkých zamestnancov o deti, zabezpečenie kvalitného riadenia reedukačného centra a celkové fungovanie tohto zariadenia. Pobyt detí v reedukačnom centre teda naplnia svoj zákonom ustanovený výchovný účel a z tohto dôvodu nedochádza k porušovaniu práva detí, umiestnených do starostlivosti reedukačného centra na základe rozhodnutí súdov v občianskoprávných konaniach a detí umiestnených v starostlivosti centra na základe dohody so zákonnými zástupcami dieťaťa a na základe dohody s osobitným zariadením na vykonávanie ochrannej výchovy uloženej v trestnom konaní, na osobnú slobodu a bezpečnosť.

2.2 Právo na dôstojnosť a na dôstojné zaobchádzanie

Právo na dôstojnosť a na dôstojné zaobchádzanie je základným právom

Čl. 3 Európskeho Dohovoru - Zákaz mučenia: „Nikoho nemožno mučiť alebo podrobovať neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu.“

Čl. 16 ods. 2 ústavy: „Nikoho nemožno mučiť ani podrobiť krutému, neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu.“

Čl. 19 ods. 1 ústavy: „Každý má právo na zachovanie ľudskej dôstojnosti, osobnej cti, dobrej povesti a na ochranu mena.“

Čl. 19 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa: „Štáty...robia všetky potrebné zákonodarné, správne, sociálne a výchovné opatrenia na ochranu detí pred akýmkoľvek telesným alebo duševným násilím, urážaním, alebo zneužívaním, vrátane sexuálneho zneužívania, zanedbávaním alebo nedbanlivým zaobchádzaním, trýznením alebo vykorisťovaním počas doby, keď sú v starostlivosti ...akýchkoľvek iných osôb starajúcich sa o dieťa.

Podľa ods. 2: „Tieto ochranné opatrenia zahŕňajú podľa potreby účinné postupy na vytvorenie sociálnych programov zameraných na poskytnutie nevyhnutnej podpory dieťaťu a tým, ktorým sa zverilo, ako aj iné formy prevencie...“

Čl. 20 ods.1 Dohovoru o právach dieťaťa: „Dieťa dočasne alebo trvalo zbavené svojho rodinného prostredia alebo dieťa, ktoré vo vlastnom záujme nemôže byť ponechané v tomto prostredí má právo na osobitnú ochranu a pomoc poskytovanú štátom.“

Čl. 37 Dohovoru o právach dieťaťa: „Štáty zabezpečia, aby žiadne dieťa nebolo podrobené mučeniu alebo inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu.“

Zákaz neľudského, či ponižujúceho zaobchádzania, či takýchto trestov, podľa čl. 3 Európskeho Dohovoru platí bez ohľadu na správanie sa obeť.

Za neľudské zaobchádzanie možno označiť také zaobchádzanie (št. orgánu) s inou osobou, ktoré je motivované zámerom spôsobiť jej utrpenie, je premyslené, používané bez prestávky po dobu mnohých hodín a buď spôsobí obeti skutočné ublíženie alebo intenzívne psychické a fyzické utrpenie.

Za ponižujúce zaobchádzanie sa považuje také správanie (št. orgánu), ktoré mohlo vyvolať pocity strachu, úzkosti, menejcennosti a bolo spôsobilé ju pokoriť a ponižiť. Pokorenie musí dosahovať určitú závažnosť, aby bolo možné konanie, ktoré ho spôsobilo, alebo spôsobuje, považovať za ponižujúce.

V oboch prípadoch ide o takéto konanie vtedy, ak presahuje hranice daných foriem legitímneho zaobchádzania, či trestu.

V súvislosti s právom na dôstojné zaobchádzanie bolo potrebné preskúmať aj postup reedukačného centra v súvislosti s umiestňovaním detí do ochrannej miestnosti a to, či sú v tomto zariadení používané telesné tresty, prípadne iné ponižujúce zaobchádzanie.

2.2.1 Vybavenosť ochrannej miestnosti a jej používanie

Podľa ustanovenia § 11 ods. 2 vyhlášky, má mať ochranná miestnosť podlahovú plochu najmenej osem štvorcových metrov, výšku najmenej 250 cm a výšku najviac 300 cm a je vybavená takto:

- a) nábytok pevne pripevnený k podlahe, ktorý tvorí posteľ, stôl a sedadlo,
- b) zabudované WC s nádržkou na vodu umiestnenou mimo miestnosti,
- c) jednoduchý zdroj pitnej vody,
- d) jedna stena upravená ako zelená tabuľa,
- e) osvetlenie miestnosti s vonkajším ovládaním mimo dosahu dieťaťa,
- f) umývateľná teplá, pevne upevnená podlahová krytina,
- g) vykurovanie, ktoré zabezpečí teplotu v miestnosti najmenej 21 stupňov C,
- h) okno s vetraním chránené proti rozbitiu,
- i) zvukové zariadenie na privolanie pedagogického zamestnanca,
- j) materiál na vzdelávanie, relaxačnú alebo inú vhodnú činnosť, športové a iné vybavenie, ktoré svojím charakterom vylučuje zranenie dieťaťa a napomáha upokojuvať dieťa.

Ochranná miestnosť v reedukačnom centre spĺňa takmer všetky vyššie uvedené podmienky stanovené na jej vybavenie vo vyhláške. Ako jediný nedostatok možno uviesť, že v ochrannej miestnosti sa nenachádzal žiaden materiál na vzdelávanie, relaxačnú alebo inú vhodnú činnosť, športové a iné vybavenie, ktoré svojím charakterom vylučuje zranenie dieťaťa a napomáha upokojuvať dieťa, aby boli úplne splnené podmienky ustanovené v § 11 ods. 2 písm. j) vyhlášky.

Čo sa týka využívania ochrannej miestnosti podľa ustanovenia § 125 ods. 6 školského zákona v záujme dieťaťa a jeho ochrany alebo v záujme ochrany iných osôb na odporúčanie psychológa môže riaditeľ zariadenia, v ktorom sa vykonáva rozhodnutie súdu, umiestniť dieťa na určitý čas do karanténnej miestnosti alebo ochrannej miestnosti, najviac však na 24 hodín, najmenej s jednou hodinou pobytu denne na čerstvom vzduchu mimo tejto miestnosti, alebo do príchodu zdravotnej pomoci alebo Policajného zboru.

Podľa ustanovenia § 11 ods. 6 vyhlášky Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 323/2008 Z. z. o špeciálnych výchovných zariadeniach (ďalej len „vyhláška“) počas pobytu dieťaťa v ochrannej miestnosti alebo v karanténnej miestnosti zabezpečuje špeciálne výchovné zariadenie priebežnú kontrolu jeho zdravotného stavu prostredníctvom zdravotnej sestry.

Podľa zákona sa má evidovať aj čas kontaktu s pedagogickým zamestnancom alebo psychológom a rozsah poskytnutej psychologickej, psychoterapeutickej, liečebno-výchovnej a zdravotnej starostlivosti.

V súvislosti s používaním ochranej miestnosti konštatujem, že umiestňovanie detí do nej sa v reedukačnom centre uskutočňuje naozaj len vo výnimočných prípadoch, čo nám potvrdili nielen rozhovory so zamestnancami a prieskum dokumentov, ale aj rozhovory s deťmi. Dôvody umiestnenia do ochranej miestnosti, ako aj ostatný postup pri umiestňovaní dieťaťa sú v súlade so zákonom. Z tohto dôvodu konštatujem, že nedochádza ani k porušovaniu práva detí na dôstojné zaobchádzanie.

2.2.2 Telesné tresty

Len jedno dieťa uviedlo výskyt telesných trestov v reedukačnom centre. Celková atmosféra zariadenia, je veľmi pozitívna a deti uvádzali, že zamestnanci sa k nim správajú dobre. Prístup zamestnancov k deťom je naozaj potrebné vyzdvihnúť. Zamestnanci sa nevyhýbajú ani telesnému kontaktu s deťmi, dotyk, uprednostňujú pozitívnu motiváciu pred trestami. Právo dieťaťa byť vypočuté je v reedukačnom centre taktiež zabezpečené. Z tohto dôvodu konštatujem, že garancie, že deti nebudú vystavené fyzickému násiliu, sú v centre zabezpečené.

2.3 Právo na vzdelanie

Právo na vzdelanie je základným právom.

Čl. 42 ods.1 prvá veta ústavy: „Každý má právo na vzdelanie“.

Čl. 28 ods.1 Dohovoru o právach dieťaťa: „štáty ... uznávajú právo dieťaťa na vzdelanie...“

Európsky dohovor, Protokol č. 1, článok 2: „Nikomú nesmie byť odňaté právo na vzdelanie“.

Čl. 1 Dohovoru o zákaze diskriminácie v oblasti vzdelávania: „Za diskrimináciu vo vzdelávaní sa považuje poskytovanie vzdelania nižšieho štandardu, oddelenie vzdelávacieho systému, vytváranie podmienok nezlučiteľných s dôstojnosťou človeka“.

Podľa § 122 školského zákona reedukačné centrum na základe výchovno-vzdelávacieho programu a individuálneho reedukačného programu poskytuje deťom vzdelávanie vrátane prípravy na povolanie s cieľom ich opätovného začlenenia do pôvodného sociálneho prostredia na žiadosť dieťaťa.

Podľa § 4 ods. 1 vyhlášky reedukačné centrum sa zameriava na reedukáciu sociálne, mravne a emocionálne narušených detí, u ktorých boli zistené také nedostatky v sociálnej prispôsobivosti, v osobnostných vlastnostiach a charakterovom vývine, že ich výchova a vzdelávanie v iných zariadeniach alebo v prirodzenom rodinnom prostredí by nevedli k náprave. A podľa ods. 2 reedukačné centrum poskytuje deťom výchovu a vzdelávanie zamerané na optimalizáciu ich psychosociálneho vývinu, odstraňovanie porúch správania a vytvorenie predpokladov na ich osobnostnú a sociálnu integráciu.

Podľa vyhlášky reedukačné centrum poskytuje deťom výchovu a vzdelávanie zamerané na ich osobnostnú a sociálnu integráciu, centrum organizuje aj záujmovú činnosť detí so zreteľom na ich individuálne potreby, záujmy alebo prípravu na povolanie.

Podľa § 4 školského zákona cieľom výchovy a vzdelávania je umožniť dieťaťu alebo žiakovi ovládať anglický jazyk a aspoň jeden ďalší cudzí jazyk a vedieť ich používať.

Právo na vzdelanie v sebe zahŕňa nielen právo na prístup k vzdelaniu, ale aj poskytovanie vzdelávania v určitej kvalite a za rovnakých podmienok, teda vzdelávanie bez akejkoľvek diskriminácie. Pozitívnym záväzkom štátu je zabezpečiť prístup k vzdelávaniu pre každého a za rovnakých podmienok. **Skutočnosť, že dieťa bolo na základe rozhodnutia súdu odňaté z osobnej starostlivosti rodičov a na základe zákonného súdneho rozhodnutia bolo umiestnené do špeciálneho výchovného zariadenia nemôže mať negatívny dopad na jeho právo na vzdelanie.** Naopak, týmto sa zvyšuje pozitívny záväzok štátu, aby garantoval deťom, ktoré pochádzajú z prostredia, ktoré im neposkytlo primeranú rodinnú starostlivosť alebo, ktoré v úvodných rokoch svojho života nezvládli svoje správanie, a preto boli umiestnené do špeciálneho výchovného zariadenia, poskytovanie vzdelávania, ktoré je porovnateľné so vzdelávaním ostatných detí a tiež, aby im bolo poskytované porovnateľným spôsobom ako ostatným deťom v ich veku. To platí aj v prípade, ak je dieťa do reedukačného centra prijaté na žiadosť jeho zákonného zástupcu.

Z právnej úpravy uvedenej v školskom zákone vyplýva, že princípy výchovy a vzdelávania ako napríklad **princíp rovnocennosti a neoddeliteľnosti výchovy a vzdelávania**, aj vyvážený rozvoj všetkých stránok osobnosti dieťaťa, sa vzťahujú na vzdelávanie všetkých detí, a teda aj všetkých vzdelávateľov, na ktorých sa školský zákon vzťahuje, a teda aj na toto reedukačné centrum.

Za diskrimináciu vo vzdelávaní sa od roku 1960 podľa Dohovoru o zákaze diskriminácie v oblasti vzdelávania považuje aj poskytovanie vzdelávania nižšieho štandardu. V tomto prípade hovoríme o obsahu práva na vzdelanie z jeho materiálnej stránky, to znamená, z hľadiska obsahu a kvality poskytovaného vzdelávania, nie o formálnej stránke, napríklad, či je názov školy rovnaký ako u iných škôl tohto typu a stupňa.

Z uskutočneného prieskumu nevyplýva, že by v rozsahu teoretického vyučovania bol rozdiel medzi základnou školou v reedukačnom centre a inými základnými školami. To isté platí aj o špeciálnej základnej škole. Z rozhovorov s deťmi síce vyplýva, že základná škola sa im zdá jednoduchšia, ale vplyv na to môže mať aj pravidelná príprava na vyučovanie, podpora a pomoc pri tejto príprave zo strany vychovávateľov a taktiež prístup učiteľov. Z tohto dôvodu nie je možné konštatovať, že by sa deťom v reedukačnom centre nedostávalo dostatočné vzdelanie.

2.4 Právo dieťaťa na osobitnú ochranu

Právo dieťaťa na osobitnú ochranu je základným právom.

Čl. 41 ods. 1 druhá veta ústavy: „zaručuje sa osobitná ochrana detí a mladistvých.“

Čl. 6 ods. 2 Dohovoru o právach dieťaťa: „Štáty ...zabezpečujú v najvyššej možnej miere zachovanie života a rozvoj dieťaťa.“

Čl. 20 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa: „Dieťa dočasne alebo trvalo zbavené svojho rodinného prostredia alebo dieťa, ktoré vo vlastnom záujme nemôže byť ponechané v tomto prostredí, má právo na osobitnú ochranu a pomoc poskytovanú štátom.“

Čl. 24 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa: „Štáty...uznávajú právo dieťaťa na dosiahnutie najvyššie dosiahnuteľnej úrovne zdravotného stavu...sa usilujú o to, aby žiadne dieťa nebolo pozbavené svojho práva na prístup k takým zdravotným službám.“

Čl. 27 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa: „Štáty... uznávajú právo každého dieťaťa na životnú úroveň nevyhnutnú pre jeho telesný, duševný, duchovný, mravný a sociálny rozvoj.“

Z pohľadu vyššie uvedených základných práv bolo potrebné skúmať, či právo detí na riadnu výživu zodpovedajúcu ich fyzickým potrebám, ako aj právo detí na prístup k zdravotníckym službám a právo detí na kontakt s rodinou a inými osobami je v reedukačnom centre dodržiavané.

2.4.1 Právo detí na riadnu výživu

Podľa ustanovenia § 6 ods. 5 písm. b) vyhlášky Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 330/2009 Z. z. o zariadení školského stravovania dieťa v špeciálnych výchovných zariadeniach môže odoberať denne hlavné jedlo a doplnkové jedlo, ak je žiak starší ako 11 rokov. Na účely tejto vyhlášky sa považuje za hlavné jedlo obed a večera a za doplnkové jedlo raňajky, desiata, olovrant a druhá večera.

Podľa § 140 ods. 13 školského zákona ministerstvo školstva zverejní na svojej internetovej stránke finančné pásma určujúce rozpätie nákladov na nákup potravín na jedno jedlo podľa vekových kategórií stravníkov.

Podľa zverejnených Finančných pásiem nákladov na nákup potravín na jedno jedlo podľa vekových kategórií stravníkov, ktoré vydáva Ministerstvo školstva Slovenskej republiky na základe § 140 ods. 13 školského zákona, **predstavuje príspevok na stravovanie sumu 2,43 až 2,87 € pre deti od 11 do 15 rokov a 2,58 až 3,01 €, ak ide o deti od 15 do 18-19 rokov.**

Takto nastavenú výživu detí, za ktorých riadnu výživu prevzal na seba zodpovednosť štát, považujem za porušovanie ich práva na riadnu a zdravú výživu a za nesplnenie záväzku, ktorý pre Slovenskú republiku vyplýva z čl. 27 ods.1 Dohovoru o právach dieťaťa.

2.4.2 Právo detí na prístup k zdravotníckym službám

Podľa článku 24 Dohovoru o právach dieťaťa štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru uznávajú právo dieťaťa na dosiahnutie najvyššie dosiahnuteľnej úrovne zdravotného stavu...usilujú o zabezpečenie toho, aby žiadne dieťa nebolo pozbavené svojho práva na prístup k takým zdravotníckym službám.

Z vyjadrení detí, ako aj z vyjadrení zamestnancov reedukačného centra vyplýva, že právo detí na prístup k zdravotníckym službám je v reedukačnom centre dodržiavané. Veľmi pozitívne sú aj pravidelné stomatologické prehliadky, zabezpečenie preventívnych prehliadok aspoň u niektorých detí a čiastočné zabezpečenie pedopsychiatrickej starostlivosti.

2.4.3 Právo detí na kontakt s rodinou a inými osobami

Zákon ustanovuje, že v špeciálnych výchovných zariadeniach možno v záujme odstránenia porúch v psychosociálnom vývine dieťaťa a v záujme odstránenia príčin, pre ktoré bola dieťaťu nariadená ústavná starostlivosť (ochranná výchova alebo bolo umiestnené na základe žiadosti zákonného zástupcu) použiť výchovné opatrenia so zameraním na motiváciu dieťaťa zlepšovať svoje správanie, ktoré spočívajú v úprave styku s rodičmi a tretími osobami. Podľa ustanovenia § 125 ods. 2 školského zákona **dieťa má právo udržiavať styk s oboma rodičmi alebo inými zákonnými zástupcami**. Ak je to v záujme dieťaťa, zariadenie môže určiť podmienky styku a to tak, že **dieťa sa môže stretávať**:

- a) len za prítomnosti pedagogického zamestnanca alebo ďalšieho odborného zamestnanca;
- b) na určenom mieste v priestoroch zariadenia;
- c) na území obce, v ktorej má zariadenie sídlo.

Podľa ustanovenia § 125 ods. 3 vyššie uvedeného zákona ak je to v záujme dieťaťa, **má právo stretávať sa s inými osobami ako rodičmi po súhlase príslušného orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately** za podmienok ustanovených v odseku 2; v prípade dieťaťa umiestneného na základe žiadosti zákonného zástupcu po súhlase jeho rodiča alebo iného zákonného zástupcu.

Aj keď podľa školského poriadku sú návštevy v reedukačnom centre povolené len jeden deň v mesiaci a mimo stanoveného návštevného dňa môže byť návšteva povolená výhradne len so súhlasom riaditeľa, z prieskumu vyplýva, že riaditeľ povolí deťom návštevy rodičov kedykoľvek. Z tohto dôvodu možno konštatovať, že právo detí stretávať sa s rodičmi je v reedukačnom centre dodržiavané. Čo sa týka stretávania sa detí s inými osobami ako rodičmi (po súhlase orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, prípadne rodiča), o tejto možnosti deti neboli informované. Uvedenú možnosť osobitne nerieši ani školský poriadok.

Záver

Reedukačné centrum Čerenčany poskytuje deťom dostatočne výchovné prostredie na to, aby boli ich základné práva napĺňané. Odporúčam len, aby reedukačné centrum v školskom poriadku upravilo možnosť stretávania sa detí s rodičmi v súlade s praxou a právnymi predpismi a tiež, aby v školskom poriadku uviedlo aj možnosti stretávania sa detí s tretími osobami a deti o uvedených možnostiach dostatočne informovalo.

Nedostatky v oblasti výživy detí, je potrebné riešiť na úrovni štátu, ktorý sa zaviazal prijať opatrenia, aby bolo garantované právo všetkých detí na osobitnú ochranu.

3. ODPORÚČANIA A OPATRENIA

Odporúčam Ministerstvu školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, aby urýchlene v rezortnej vyhláške zvýšilo finančný normatív na celodennú stravu poskytovanú deťom v špeciálnych výchovných zariadeniach tak, aby mohla byť deťom poskytovaná riadna výživa.

Zároveň odporúčam Reedukačnému centru Čerenčany, aby odstránilo nedostatky v školskom poriadku, týkajúce sa stretávania sa detí s rodičmi a inými osobami.